

عوامل تعیین کننده آمادگی جهت دفاع از جامعه در برابر

دشمنان خارجی (مورد مطالعه: شهروندان شهر قوچان)

محمد شرف زاده بر در^۱، حامد بخشی*^۲، مسعود ایمانیان^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۵/۱۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۲۷

فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال بیست و ششم، شماره ۱۰۰، پاییز ۱۴۰۲

20.1001.1.1735501.1402.26.100.5.9

چکیده:

همه جوامع می‌کوشند برای کاهش آسیب‌پذیری خود آمادگی افراد جامعه برای دفاع از میهن در برابر دشمن خارجی را بالا نگاه دارند. این امر البته متأثر از عوامل اجتماعی است که پژوهش حاضر با چنین هدفی به بررسی میزان آمادگی دفاع از میهن و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن در میان مردم شهر قوچان پرداخته است. روش تحقیق پیمایش و ابزار سنجش پرسشنامه مبتنی بر طرح داستانک بوده است. جامعه آماری شهروندان ۱۵ تا ۶۵ ساله قوچان بوده که به شیوه نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای، با حجم نمونه ۳۲۳ نفر در نواحی پنج‌گانه قوچان تکمیل گردیده است. از روایی صوری مبتنی بر نظر خبرگان و آلفای کرونباخ برای پایایی سازه ابزار سنجش استفاده شد. تحلیل داده‌های تحقیق با نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۱ و استفاده از سنجش همبستگی بین متغیرها و آزمون رگرسیون چند متغیره انجام شده است. نتایج تحقیق نشان داد که عوامل مؤثر بر دفاع از میهن در زنان و مردان متفاوت است. در زنان عوامل مرتبط با همبستگی اجتماعی، همدلی، امید به کمک هم‌وطنان هنگام مشکلات تأثیرگذاری زیادی در آمادگی ایثار آنان دارد، ولی در مردان احساس مسئولیت اجتماعی و فشار و الگوپذیری هنجاری است انگیزش اصلی برای حضور در جبهه را فراهم می‌آورد. پایبندی دینی بر آمادگی دفاع از میهن در مردان و زنان تأثیرگذار بود.

واژگان کلیدی:

آمادگی دفاع از میهن، داستانک، آمادگی ایثار، دین‌داری، حضور در جبهه

^۱. دانشجوی دکتری، جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، دانشگاه آزاد قوچان، خراسان رضوی، ایران

mohammad.sharafzade2021@gmail.com

^۲ دانشیار، گروه جامعه‌شناسی گردشگری، جهاد دانشگاهی مشهد، خراسان رضوی، ایران (نویسنده مسئول)

h_bakhshi@acecr.ac.ir

^۳ استادیار، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی قوچان، خراسان رضوی، ایران

Imanian1720@gmail.com

۱- مقدمه و بیان مسئله

۱-۱- مقدمه موضوع

هر جامعه دارای ارزش‌های اخلاقی خاصی است که از فرهنگ آن برخاسته است. یکی از ارزش‌های اخلاقی در جامعه ایران، ایثار و کنش دگرخواهانه برای کشور و هم‌وطنان است که فرهنگ اسلامی در آن نقش بسزایی داشته است. ایثار در لغت به معنای برگزیدن، دیگران را بر خویش مقدم دانستن و مانند آن است (دهخدا، ۱۳۷۹) و در اصطلاح عبارت است از «بخشش به کسی در مورد چیزی که خود فرد به آن نیاز دارد» (نراقی، ۱۳۱۲). ایثار از پرشکوه‌ترین مظاهر جمال و جلال انسانیت است و شامل گذشتن از جان، مال، مقام، شخصیت و مانند آن در را خدا می‌شود.

کنش‌های دگرخواهانه، پیامدهایی در ایجاد و دوام نظم اجتماعی دارند. ازین‌رو پژوهش درباره آن‌ها مورد توجه است. این کنش‌ها، هسته اصلی نظم و انسجام و اعتماد اجتماعی را تشکیل می‌دهند و در دو سطح اثربخشی دارند؛ در سطح خرد ایجاد حداقل همفکری، درک مشترک، همدلی متقابل، احساس تعلق مشترک مهم‌ترین مؤلفه‌های آن را تشکیل می‌دهند. اساس موارد یادشده ریشه در نیازهای عام انسانی و تشریک مساعی بین کنشگران نوع‌دوست دارد که خود عامل ایجاد توسعه جامعه می‌شود (چلبی، ۱۳۹۵، ص. ۲۱).

در سطح کلان، مسائل نظم اجتماعی به تعاملات میان گروهی مربوط می‌شود، به‌ویژه آنکه این تعاملات در زمینه کمک به دیگران معلوم می‌شود، اسباب گسترش حوزه اخلاقی، تعمیم وابستگی عاطفی افراد و تعمیم تعهد درونی افراد به دیگران را فراهم و امکان انسجام اجتماعی را تسهیل می‌کند. در جوامع معاصر که شاهد گروه‌بندی اجتماعی متکثر بوده‌اند، ضرورت انسجام اجتماعی بیشتر، نیازمند مناسبات عاطفی بسط یافته است که بر تعهد تعمیم‌یافته و عام‌گرایی مبتنی است. به‌واسطه اینکه این روابط عاطفی حامل ارزش درونی است باعث توالی و تداوم تعاملات می‌شود، از این‌رو دارای مشخصه پیونددهندگی و سنگ بنای اجتماع و گروه اجتماعی است. (چلبی، همان: ۲۲)

یکی از والاترین جلوه‌های ایثار، گذشتن از جان برای دفاع از میهن است که علاوه بر ماهیت دینی، از ماهیت اجتماعی نیز برخوردار است. وقتی از ماهیت اجتماعی ایثار و دگرخواهی صحبت می‌شود منظور آن است که این ارزش هم در قلمرو جامعه مطرح است و عده زیادی متکی و پای بند به آن هستند و هم کارکردهای اجتماعی دارد. وقتی گروه قابل توجهی شهادت را برمی‌گزینند این امر در واقع نوعی ایثار جهت حفظ و ثبات سیستم اجتماعی و

ارزش‌های جامعه است و نشانگر دفاع از آرمان‌ها و ارزش‌های اجتماعی و تعالی بخشیدن به آن‌ها است. طبیعی است چنین ارزشی از یک‌طرف به انسجام و تحکیم جامعه مدد می‌رساند و از طرف دیگر جایگاه دارندگان آن ارزش را در نزد جامعه والاتر می‌سازد. مرور و بررسی پیشینه‌های داخلی تحقیق نشان می‌دهد در ایران، موضوع ایثار و از جان گذشتن با همه اهمیتی که دارد، چندان موردنظر محققان قرار نگرفته و پژوهش‌های محدودی با محوریت و تمرکز بر آن صورت پذیرفته، لذا انجام چنین پژوهشی می‌تواند آن‌هم در شهری مثل قوچان، ضمن بداعت مکانی آن با قومیت‌هایش تا حدودی خلأ و کاستی موجود ناشی از کمبود پیشینه‌های قابل استناد را ترمیم کند و حلقه‌ای تکمیلی به اندک پژوهش‌های موجود در این راستا بیفزاید.

۱-۲- ضرورت موضوع

کشورهای مختلف به میزان‌های متفاوتی با تهدیدهای بالقوه از سوی دشمنان خارجی مواجه هستند. می‌توان گفت هیچ کشوری خود را به‌طور کامل مصون از چنین تهدیداتی نمی‌داند. به همین خاطر تلاش برای تشکیل و حفظ یک نیروی نظامی ثابت تقریباً خواست عمومی همه کشورهای جهان است. باین‌حال، اگر جامعه‌ای بخواهد برای دفع تهدیدات نظامی دشمنان، صرفاً بر نیروی نظامی رسمی خود متکی باشد، هم هزینه بسیاری باید پردازد و هم بخش قابل‌توجهی از مردم جامعه را به شغلی می‌گمارد که در بخش طولانی از زمان حیات کشور، کارکرد خاصی ندارند و این اتلاف نیروی انسانی کشور محسوب می‌شود. به همین خاطر، جوامع در کنار حفظ و تقویت نیروی نظامی رسمی، به نیروی انسانی کشور نیز توجه دارند و تلاش می‌کنند که آمادگی دفاعی را در آحاد جامعه فراهم کنند. آموزش سربازی با چنین نگاهی در بسیاری کشورها برای عموم مردان الزامی است. این آموزش‌ها، هرچند توانایی افراد جامعه را برای مقابله نظامی با دشمنان فراهم می‌آورد، اما انگیزش لازم برای چنین امری را در آنان ایجاد نمی‌کند. از این‌رو، جوامع به‌طور مستمر می‌کوشند تا روحیه و آمادگی روانی دفاع از میهن در شرایط ضروری را در مردم به‌طور مستمر زنده نگاه‌دارند. چنین آمادگی البته از هیچ‌به‌وجود نمی‌آید، بلکه خود معلول عوامل فرهنگی و اجتماعی است که در صورت شناسایی و سنجش میزان تأثیر هر کدام، کشور را قادر می‌سازد تا با استفاده مناسب از آن عوامل به تقویت روحیه ایثار و آمادگی دفاع از کشور در مقابل دشمنان خارجی پردازد. مقاله حاضر، با درک چنین ضرورتی به

بررسی میزان آمادگی روانی افراد جامعه برای دفاع از کشور و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن پرداخته است.

۱-۳- اهمیت موضوع

آمادگی روانی برای دفاع از کشور، موجب می‌شود تا جامعه در شرایط بحرانی بتواند از خود در برابر دشمنان خارجی دفاع کند. در واقع، چنین آمادگی، تضمینی است برای قوت دفاعی آن کشور در مقابله احتمالی با دشمنان. همچنین، چنین آمادگی خود شاخصی برای میزان انسجام اجتماعی، میهن پرستی و تعلق خاطر آحاد جامعه به میهن است. با این حال پژوهش‌های اندکی در زمینه دفاع از میهن و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن صورت گرفته است. این در حالی است که بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر آمادگی دفاع از میهن، کشور را قادر می‌سازد تا با استفاده از تقویت این عوامل اجتماعی مؤثر، آمادگی دفاعی از طریق بسیج مردمی در جامعه را بالا نگاه دارد و خود را در برابر حمله دشمنان احتمالی مصون نگاه دارد. به طور کلی شناسایی میزان آمادگی مردم برای دفاع از کشور در برابر دشمن خارجی، به سیاست‌گذاران حوزه دفاع این کمک را می‌کند تا با شناخت دقیق از عوامل اجتماعی مختلف نسبت به برنامه‌ریزی و فرهنگ‌سازی در زمینه حمایت و پشتیبانی مردمی در شرایط بحرانی عمل کنند

۱-۴- مسأله اصلی

یکی از والاترین جلوه‌های ایثار، گذشتن از جان برای دفاع از میهن است که علاوه بر ماهیت دینی، از ماهیت اجتماعی نیز برخوردار است. این پژوهش در پی پاسخ به سؤالات زیر است: مردم قوچان تا چه اندازه آمادگی ایثار و از جان گذشتن برای کشور را دارند؟ چه عواملی این آمادگی ایثار و از جان گذشتن برای کشور را تبیین می‌کند؟

نحوه سازمان‌دهی مقاله

جهت پاسخ به سؤالات پژوهش با مرور نظریات و پژوهش‌های انجام‌شده و امکانات موجود، از روش کمی و ابزار پرسشنامه استفاده شده است که در بخش‌های مخصوص به خود توضیحات به صورت کامل ارائه شده است.

۲- ادبیات موضوع و پیشینه

۲-۱- ادبیات نظری

مفهوم فداکاری موضوع اصلی بسیاری از جوامع و فرهنگ‌ها در طول تاریخ بوده است. فداکاری اغلب با تمایل به کنار گذاشتن چیزی با ارزش برای منافع بیشتر یک جامعه یا

جامعه همراه است. در چارچوب دفاع ملی، فداکاری ممکن است مستلزم به خطر انداختن جان خود در دفاع از کشور باشد. آمادگی برای فداکاری برای خیر بزرگ‌تر جزء ضروری دفاع ملی بوده است. باین‌حال، عواملی که به آمادگی افراد برای انجام چنین فداکاری‌هایی کمک می‌کند، پیچیده و چندوجهی است. ماکس وبر نیز در طبقه‌بندی خود از انواع کنش، کنش را به دو دسته عقلانی و غیرعقلانی تقسیم می‌کند. منظور از کنش عقلانی، عملی مبتنی بر محاسبه وسیله و نتیجه است. کنش عقلانی نیز در دودسته قرار می‌گیرد. کنش عقلانی معطوف به هدف و کنش عقلانی معطوف به ارزش. کنش عقلانی معطوف به ارزش کنشی است که نتیجه آن درون ذاتی و ارزشی است. در انجام این کنش محاسبات عقلانی مبتنی بر ارزش‌های فردی صورت می‌گیرد. اگر فداکاری را یک ارزش قلمداد کنیم، فردی که فداکاری می‌کند یک کنش عقلانی معطوف به ارزش انجام داده است.

صاحب‌نظران مختلفی در زمینه یاریگری و ایثار دیدگاه‌های خود را ارائه داده‌اند. در نظریه‌های متعدد یاریگری توافق بر این است که رفتار یاریگری در درازمدت علاوه بر گیرنده یاری به فرد یاریگر نیز سود می‌رساند. تبیینی که در این باره ارائه شده است، تعاملات انسانی را حول محور «اقتصاد اجتماعی» تفسیر می‌کند. از این نقطه نظر، انسان‌ها نه تنها کالاهای مادی و پول را ردوبدل می‌کنند بلکه کالاهای اجتماعی همچون عشق، احترام، اطلاعات و ... را نیز مبادله می‌کنند. طبق دیدگاه مبادله افراد سعی دارند با کمترین هزینه بیشترین سود را به دست آورند. افراد در تصمیمات خود به طور نامحسوس چنین محاسباتی دارند. به زعم مایرز پاداش‌های برانگیزاننده یاریگری هم می‌تواند درونی (احساس خود ارزشمندی) باشد و هم بیرونی (قدردانی و احترام) (مایرز، ۱۳۹۲، ص. ۲۱۲ و ۲۱۳). بنابراین ایثار که شکل تشدید شده‌ای از یاریگری است را هم می‌توان نوعی مبادله معنوی و در رابطه با خدا در نظر گرفت. برای فرد ایثارگر، شهادت و شهادت‌طلبی با پاداش درونی و بیرونی همراه است.

پیلیاوین نیز در بحث مبادله اجتماعی به پنج مرحله گرایش به ایثار اشاره می‌کند. مرحله اول آگاهی از وضعیت نیازمند کمک است. فرد برای اقدام باید به درک وضعیت بحرانی رسیده باش. مرحله دوم تحریک هیجان است. پیلیاوین معتقد است فرد برای اقدام ایثارگرانه باید به‌طور فیزیولوژیکی هیجانش تحریک شود. مرحله سوم تفسیر تحریکی است که برای فرد رخ داده است. مرحله چهارم محاسبه هزینه-پاداش است. برای ایثار فرد باید هزینه زیادی بپردازد و پاداشی که برای خود در نظر می‌گیرد از نوع غیرمادی باشد تا مرحله پنجم یعنی تصمیم برای اقدام ایثارگرانه قطعی گردد (عشایری و همکاران، ۱۴۰۰). ذکر این نکته

جالب توجه است که در صورت اقدام به ایثار و کسب تجربه مثبت، فرد ایثارگر، اقدام خود را مؤثر می‌بیند و در شرایط مشابه تکرار تصمیم محتمل‌تر می‌گردد.

نظریه هنجارهای اجتماعی نشان می‌دهد که رفتار نوع‌دوستانه توسط هنجارهای اجتماعی شکل می‌گیرد که انتظارات مشترک در مورد رفتار مناسب در یک زمینه اجتماعی معین است. بر اساس این نظریه، اگر افراد معتقد باشند که با هنجارهای اجتماعی سازگار است و توسط دیگران به‌طور مثبت ارزیابی می‌شود، احتمال بیشتری وجود دارد که رفتار نوع‌دوستانه از خود نشان دهند. هنجارهای اجتماعی می‌توانند در زمینه‌ها و فرهنگ‌های مختلف اجتماعی متفاوت باشند و می‌توانند بر انواع رفتارهایی که نوع‌دوستانه تلقی می‌شوند تأثیر بگذارند. گولدر نیز در تبیین رفتار یاریگرانه، از مفهوم هنجار پاسخ متقابل استفاده کرده است. او معتقد است باید به کسانی به ما کمک می‌کنند یاری برسانیم. به‌نوعی افراد با کمک کردن به دیگران، به‌نوعی در حال سرمایه‌گذاری هستند. این دیدگاه نشان می‌دهد که رفتار یاریگرانه بر اساس فرآیند جامعه‌پذیری و فضای هنجاری فرد باید مورد توجه قرار گیرد. افراد طی روند جامعه‌پذیری درمی‌یابند که در صورت یاری شدن باید آمادگی یاری نیز داشته باشند. پاسخ متقابل در چهارچوب شبکه‌های اجتماعی به تعریف سرمایه اجتماعی که حافظ سلامت جامعه است کمک می‌کند. هنجار پاسخ متقابل، برقرار کردن تعادل میان دادن و گرفتن در ارتباطات اجتماعی را به ما یادآوری می‌کند. در مقابل هنجار مسئولیت اجتماعی بر این باور است که افراد باید بدون چشمداشت بازگشت کمک و بدون توجه به تبادلات آینده به نیازمندان کمک کنند. این دیدگاه کمک و یاریگری را از دایره تعاملات خانوادگی و دوستانه خارج می‌کند و به سمت افراد غریبه مانند همشهری یا هم‌وطن یا غیر هم‌وطن سوق می‌دهد. باین حال اغلب هنجار مسئولیت اجتماعی در مواقعی به کار می‌رود که فرد به علت کوتاهی خودش نیاز به کمک ندارد. بلکه وضعیت موجود مثل آسیب‌دیدگی از یک بلای طبیعی از کنترل وی خارج بوده است. از این‌رو می‌توان گفت هنجار مسئولیت اجتماعی افراد را به یاری کردن نیازمندترین‌ها و سزاوارترین‌ها وادار می‌کند (مایرز، ۱۳۹۲، ص. ۲۲۱ و ۲۲۲).

علاوه بر عوامل اجتماعی صرف، یاریگری و ایثار می‌تواند از وجه روانی نیز برخوردار باشد. نظریه همدلی که توسط روانشناس دانیل باتسون ارائه شده است، نشان می‌دهد که رفتار نوع‌دوستانه را می‌توان با همدلی و توجه به دیگران توضیح داد. بر اساس این نظریه، اگر افراد نسبت به رنج احساس همدردی کنند و باور داشته باشند که می‌توانند آن را کاهش

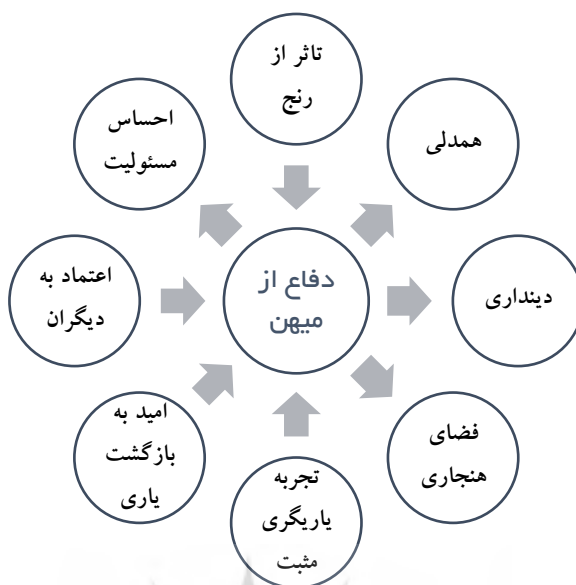

دهند، به احتمال زیاد رفتار نوع‌دوستانه نسبت به دیگران از خود نشان می‌دهند. این بدان معنی است که رفتار نوع‌دوستانه به جای انتظار منافع آتی یا محاسبه منطقی هزینه‌ها و منافع، با توجه واقعی به رفاه دیگران ارتباط دارد. به گفته وی نوع‌دوستی ناشی از همدلی در زنان بیش از مردان گزارش شده است. باین‌حال مردان در موقعیت‌های بالقوه خطرناک که غریبه‌ها به کمک نیاز دارند، بیش از زنان کمک می‌کنند. در موقعیت‌های امن‌تر اما زنان بیش از مردان احتمال دارند به کمک اقدام کنند. بر این اساس آمادگی برای ایثار می‌تواند علاوه بر کسب آرامش درونی، فضای هنجاری و احساس مسئولیت و وجه عاطفی داشته باشد و بر اساس همدلی صورت گیرد.

مایرز در کنار صفات شخصیتی و جنسیت یکی از عوامل اصلی مؤثر بر روحیه ایثار و یاریگری را اعتقادات مذهبی معرفی می‌کند. وی معتقد است هنگام دست زدن به انتخاب‌های آگاهانه درباره یاریگری بلندمدت، ایمان مذهبی نوع‌دوستی را بهتر پیش‌بینی می‌کند. تورسون و پاول نیز نشان داده‌اند که افراد با دین‌داری قوی، آمادگی بیشتری برای مواجهه با مرگ دارند. این مهم نشان می‌دهد افراد دین‌دار، به دلیل اعتقاد به دنیای پس از مرگ، اضطراب کمتری نسبت به از دست دادن جانشان دارند (ایمانی فر و همکاران، ۱۳۹۹).

آمادگی افراد برای فداکاری برای خیر و صلاح بیشتر جامعه، پدیده‌ای پیچیده و چندوجهی است. این چارچوب نظری جامعه‌شناختی عواملی را بررسی کرده است که ممکن است بر آمادگی افراد برای فداکاری در چارچوب دفاع از کشور تأثیر بگذارد. از برآیند نظر وبر، نظریات تبادل اجتماعی مؤلفه‌های امید به بازگشت یاری که نوعی مبادله را در ذهن فرد نشان می‌دهد و مؤلفه تجربه یاریگری مثبت برای مدل نظری در نظر گرفته شد. همچنین مؤلفه‌های تأثر از رنج و همدلی بر اساس نظریه همدلی انتخاب شد. بر اساس دیدگاه مایرز و تورسون و پاول مؤلفه دین‌داری برای مدل نظری دفاع از میهن انتخاب گشت. از نظریه هنجار مسئولیت اجتماعی نیز احساس مسئولیت در رابطه با میهن به مدل اضافه شد. عامل اعتماد به دیگران نیز بر اساس مرور پژوهش‌های صورت گرفته و ارتباط معناداری که در پژوهش‌های مختلف با بحث یاریگری داشت، برای مدل نظری در نظر گرفته شد. بر اساس موارد ذکرشده مدل نظری پژوهش به شکل زیر ارائه می‌گردد.

رسم توضیحی ۱: مدل نظری پژوهش

۲-۲- پیشینه پژوهش

مهم‌ترین یافته‌ها	اهداف و یا سؤالات اصلی	نویسندگان- روش استفاده‌شده
میانگین نمره ایثارگری و از خودگذشتگی برای وطن در میان جمعیت مورد مطالعه در سطح متوسط قرار داشته است	تعیین میزان تأثیر جهانی شدن بر هویت ملی دانشجویان	(بختیار نصرآبادی، موسوی و میرشاه جعفری، ۱۳۹۲)- توصیفی-پیمایشی
از نظر دانش‌آموزان - استفاده از آیات و روایات مربوط به ایثار و شهادت در کتب درسی بیشترین تأثیر تربیتی بر نهادینه‌سازی فرهنگ ایثار و شهادت در مدارس دارد. - به کارگیری آزادگان، جانبازان و خانواده‌های شهدا در کار تدریس در سطوح مختلف دبیرستان کمترین تأثیر را دارد.	بررسی راه‌کارهای مؤثر نهادینه‌سازی فرهنگ ایثار و شهادت در مدارس از نظر دانش‌آموزان پایه‌ی سوم دوره‌ی متوسطه‌ی دوم استان همدان	(قدم پور، گراوند و سبزیان، ۱۳۹۷)- توصیفی-پیمایشی

<p>- راه‌کارهای تربیتی و اجتماعی نهادینه‌سازی فرهنگ ایثار و شهادت در مدارس به میزان بیش از متوسط (زیاد) مؤثرند.</p>		
<p>مهم‌ترین راهکارها در هر بخش به مواردی همچون</p> <p>- احیای شورای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت استان</p> <p>- تولید محتوای آموزشی، ترویجی و فرهنگی ایثار و شهادت</p> <p>- مدیریت بودجه‌های اختصاص‌یافته به ترویج فرهنگ ایثار و شهادت</p> <p>- مشارکت سازمان‌ها با نهادهای مردمی غیردولتی اجتماعی و فرهنگی</p>	<p>ارائه راهکارهایی عملیاتی مبتنی بر سیاست پژوهی در زمینه ترویج فرهنگ ایثار و شهادت با تأکید بر سازمان‌های دولتی استان خراسان رضوی</p>	<p>(مسعودی، اسکافی و صدیق اورعی، ۱۳۹۵-)</p> <p>آینده‌پژوهی</p>
<p>مؤلفه‌های مؤثر بر اثربخشی به ترتیب:</p> <p>- کیفیت‌بخشی به آثار ترویجی فرهنگ ایثار و شهادت</p> <p>- واقع‌گرایی در تولیدات</p> <p>- توجه به آثار تولیدی برای کودکان و نوجوانان</p> <p>- بهره‌گیری از هنر</p> <p>- تحول و خلاقیت در شیوه‌ها</p>	<p>شناسایی عوامل و مؤلفه‌های مؤثر بر اثربخشی شیوه‌های ترویج فرهنگ ایثار و شهادت</p>	<p>(شاه نوروزی، اسماعیلی، پرستگاری و امام جمعه زاده، ۱۳۹۶-)</p> <p>ترکیبی (کیفی-کمی)</p>
<p>- «بی‌عدالتی‌های اجتماعی» و «باورهای دینی»، متغیرهای برون‌زایی‌اند که توانسته‌اند بخشی از «فرهنگ ایثار» را پوشش دهند.</p> <p>- رابطه «بی‌عدالتی‌های اجتماعی» با «فرهنگ ایثار» رابطه‌ای منفی</p> <p>- رابطه «باورهای دینی» و «فرهنگ ایثار» رابطه‌ای مثبت است</p>	<p>بررسی نقش «باورهای دینی» را در تقویت و اعتلای فرهنگ ایثار، با وجود بی‌عدالتی‌های اجتماعی</p>	<p>(آستانی، زنگی‌آبادی و سلطانی نژاد، ۱۳۹۷-)</p> <p>توصیفی-پیمایشی</p>
<p>پیوند باورهای دینی با سرمایه اجتماعی به‌عنوان نوعی ثروت و دارایی اجتماعی نهفته تلقی می‌شود که به آمادگی روحی روانی افراد یک جامعه برای صرف‌نظر کردن از منافع شخصی و درگیر شدن در عمل جمعی منجر خواهد شد</p>	<p>بررسی تأثیر فرهنگ ایثار و شهادت بر سرمایه اجتماعی با در نظر گرفتن نقش میانجی باورهای دینی</p>	<p>(کردناچی و خلیلی پالندی، ۱۳۹۷-)</p> <p>توصیفی-پیمایشی</p>

<p>-مدل دینی سرمایه اجتماعی که باعث افزایش ایثار در جامعه می شود عبارت است از «فراگیر شدن اعتماد اجتماعی متکی به ایمان به خدا، به کمک هنجار گذشتن از آنچه دوست دارید و به آن نیاز دارید، در شبکه اخوت».</p> <p>- این سرمایه اجتماعی می تواند ایثار را در جامعه گسترش دهد و زمینه ساز رفتارهای ایثارگرانه در جامعه باشد.</p>	<p>سرمایه اجتماعی چگونه می تواند به تقویت ایثار در جامعه کمک کند؟</p>	<p>(ردادی، ۱۳۹۹)- تحلیل مفهومی</p>
<p>فرهنگ ایثار و شهادت و مؤلفه های آن (عمل صالح و پرهیزکاری، مردم داری، عدم تعلق به دنیا و خدامحوری) هم به طور مستقیم و هم از راه تقویت سرمایه اجتماعی بر رفتار شهروند سازمانی تأثیری معنادار و مثبت دارد.</p>	<p>بررسی تأثیر فرهنگ ایثار و شهادت بر بروز رفتارهای شهروند سازمانی کارکنان دانشگاه ایلام با میانجی گری سرمایه اجتماعی</p>	<p>(قاسم پور، خلیلی و یاسینی فرد، ۱۳۹۸)- توصیفی - پیمایشی</p>
<p>-بین میزان مصرف رسانه های دانش آموزان و نگرش مثبت آنان نسبت به فرهنگ ایثار و شهادت رابطه معنی داری وجود دارد.</p> <p>-هر قدر که میزان مصرف رسانه های افراد بالاتر می رود نگرش مثبت آنان به فرهنگ ایثار و شهادت پایین می آید.</p>	<p>مطالعه رابطه بین مصرف رسانه های نسل جوان و نگرش به فرهنگ ایثار و شهادت</p>	<p>(طریحی و صمدی، ۱۳۹۵)- توصیفی - پیمایشی</p>
<p>آن ها چهار جنبه مختلف فداکاری (تمایل به فداکاری، فداکاری رفتاری، رضایت از فداکاری و هزینه های فداکاری) را بررسی کردند. نتایج نشان داده است که این جنبه ها به طور متفاوتی با بهزیستی مرتبط هستند.</p> <p>-تمایل یک فرد به فداکاری به طور مثبت با رفاه شخصی و روابط خود و با رفاه رابطه شریک زندگی شان مرتبط بود.</p> <p>-فداکاری رفتاری با رفاه شخصی خود ارتباط منفی داشت.</p> <p>-رضایت از فداکاری به طور مثبت با رفاه فردی و شریک زندگی مرتبط بود.</p> <p>-هزینه های فداکاری با رفاه شخصی و رابطه خود و بهزیستی رابطه شریک زندگی رابطه منفی داشت.</p>	<p>بررسی ارتباط بین فداکاری و رفاه شخصی و رابطه ای</p>	<p>ریگتی، سکالوک، فائور و ایمپت (۲۰۲۰) - فراتحلیل</p>

اعتماد اجتماعی و بالأخص اعتماد نهادی بر میزان حضور مردم در فعالیت‌های خیریه‌ای که به‌صورت داوطلبانه است اثر دارد.	ارتباط بین اعتماد و احتمالات داوطلبانه رسمی و کمک‌های خیریه	نانیگوچی (۲۰۱۴) ^۱ -تحلیل ثانویه
در این نظریه او بر بینش سه رویکرد نظری رقیب به ناسیونالیسم تکیه می‌کند: ازلی‌گرا، ابزارگرا و سازهانگاری. درخواست‌های ناسیونالیستی با تمرکز افراد بر الزامات عاطفی یا هنجارهای اخلاقی مرتبط با ملت کار می‌کنند، بنابراین از محاسبات منطقی منفعت شخصی و وفاداری‌های رقابتی جلوگیری می‌کنند. این نظریه شرایطی را نشان می‌دهد که تحت آن عاطفه بر عقلانیت، جمع بر فردگرایی و جمع‌های ملی بر سایرین پیروز می‌شود.	ارائه نظریه‌ای درباره ایثار برای ملت	استرن (۲۰۱۳)- نظری
ایثار در شرایط همدلی را که با غم و اندوه همراه است را امری خودخواهانه معنا کرده است. بدین معنا که فرد ایثارگر با میل به فداکاری اقدام به عمل نمی‌کند، بلکه برای رفع غم و اندوهی که از همدلی ناشی شده است، دست به ایثار می‌زند.	آزمایش ایثار در شرایط همدلی و غیر همدلی	سیالدینی (۱۹۸۷) -آزمایش

وجه نوآوری مقاله حاضر نسبت به مطالعات پیشین:

همان‌طور که از جدول فوق پیداست مطالعات مختلفی با موضوع ایثار و یاریگری در داخل و خارج کشور انجام شده است. عمده پژوهش‌های داخلی در ترویج فرهنگ ایثار و شهادت به مطالعه پرداخته‌اند. با این حال جای خالی اندازه‌گیری میزان آمادگی جامعه برای ایثار و از خودگذشتگی در مقالات مرور شده برای این پژوهش کاملاً محسوس بوده است. در صورتی که شناخت از وضعیت مردم یک جامعه برای ایثار برای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت لازم به نظر می‌رسد. با وجود پیشینه فرهنگ ایثار و شهادت در کشور و اهمیت مفهوم ایثار و شهادت پژوهش‌های اندکی به این حوزه ورود پیدا کرده‌اند. در میان مرور

¹ Taniguchi

مطالعات انجام شده، نگارندگان با پژوهشی که میزان آمادگی ایثار و شهادت را در میان جامعه اندازه گیری کرده باشد بر نخوردند. این مقاله علاوه بر وجه نوآوری در موضوع، این مطالعه را با روشی کاربردی که در بخش روش شرح داده شده، به انجام رسانده است؛ بنابراین مقاله حاضر هم از حیث موضوع و هم روش تحقیق دارای نوآوری می باشد.

۳- روش تحقیق

۳-۱- نوع تحقیق

پژوهش حاضر از آنجاکه به استفاده از نظریات پایه برای پاسخگویی به یک مساله عملی و کاربردی می پردازد، از زمره پژوهش های کاربردی محسوب می شود.

۳-۲- استراتژی کلی تحقیق

تحقیق حاضر به صورت کمی و با استفاده از راهبرد خوداظهاری پاسخگویان به شیوه پیمایشی انجام شده است. باین حال، برای نیل به دقت بیشتر در پاسخها، از تکنیک ساخت داستانکها در ابزار سنجش (پرسشنامه) استفاده شده که در آن پاسخگو با شنیدن یک داستان، نظر خود را در خصوص آن بیان می کند. به لحاظ تحلیلی، تحقیق حاضر جزو پژوهش های مبتنی بر همبستگی است و روابط علی را بر اساس وجود یا عدم رابطه همبستگی میان متغیرها بررسی می کند.

۳-۳- تعریف مفاهیم یا متغیرها

* *آمادگی برای دفاع از میهن (متغیر وابسته):* آمادگی و گرایش روانی فرد برای دفاع از میهن در صورت حمله دشمن خارجی است. این متغیر با سه گویه زیر در قالب طیف لیکرت سنجیده شده است:

فرض کنید کشور شما توسط دشمن از مرز ترکیه مورد حمله قرار گرفته است. از مردم خواسته شده است برای دفاع از کشور کمک کنند. کدام یک از اقدامات زیر را انجام می دهید؟

خیلی زیاد	زیاد	تاحدودی	کم	خیلی کم

- **تأثر از رنج دیگری:** میزانی که یک فرد از مشاهده و ادراک رنج دیگران متأثر و ناراحت می‌شود. این متغیر در قالب یک سؤال با گزینه‌های خیلی زیاد تا خیلی کم به صورت زیر سنجیده شده است:
- **همدلی:** به میزان احساس همبستگی و سهیم شدن در رنج و شادی دیگران گفته می‌شود. این متغیر در قالب یک سؤال برای فاصله‌های اجتماعی مختلف سنجیده شده است.
- **دین‌داری:** به میزان قوت باورها و پایبندی به هنجارهای دینی گفته می‌شود. این متغیر در قالب ۵ گویه در ابعاد اعتقادی و رفتاری به صورت طیف لیکرت سنجیده شده است.
- **احساس مسئولیت اجتماعی:** به میزانی که یک فرد نسبت به محیط اجتماعی خود، حساس یا بی‌تفاوت است گفته می‌شود. این متغیر از طریق ۶ گویه به صورت طیف لیکرت سنجیده شده است.
- **فضای هنجاری:** منظور از آن میزان رواج کنش‌های ایثارگرانه در بین نزدیکان و دیگران مهم فرد است. این متغیر با مبنا قرار دادن خانواده فرد، در قالب یک سؤال بسته سنجیده شده است.
- **تجربه یاریگری مثبت:** به معنای آن است که فرد از تجربه‌های پیشین یاریگری خود احساس یا تجربه مثبتی داشته باشد؛ نظیر اینکه متوجه تأثیر کمک خود در زندگی آن فرد شده باشد یا به هرگونه ای در او احساس مثبتی ایجاد کرده باشد. این متغیر در قالب یک سؤال بسته سنجیده شده است.
- **امید به بازگشت یاری:** منظور از آن میزانی است که فرد احتمال می‌دهد فردی که به او کمک کرده است، در آینده این کمک را برای او جبران نماید. این متغیر در قالب یک سؤال بسته سنجیده شده است.
- **اعتماد به دیگران:** به معنای میزان احتمال فرد بر اینکه دیگران در رفتار و گفتار خود با او صادق و یکرنگ هستند. این متغیر در قالب یک سؤال برای افراد بافاصله‌های اجتماعی مختلف (مثل پدر، دوست، همشهری و ...) سنجیده شده است.

۳-۴- روش‌های گردآوری داده‌ها

در این پژوهش، گردآوری داده‌ها با استفاده از ابزار پرسشنامه، صورت گرفته است. سؤالات متغیر اصلی به صورت داستانک^۱ هایی طراحی گردیدند و از پاسخگو خواسته شد تا با قراردادن فرضی خود در وضعیت توصیف شده، میزان آمادگی برای دگرخواهی و ایثار خود را اعلام کند. داستانک یا ویگنت‌ها سناریوهایی کوتاه به شکل نوشتاری یا تصویری از یک شخص یا شیء یا موقعیت، با هدف ایجاد پاسخ به سناریوهای معمولی و تسهیل در کشف پاسخ‌های شرکت‌کنندگان (هیل، ۱۹۹۷: ۱۷۸). رایج‌ترین شکل داستانک، یک داستان فرضی یا تخیلی کوتاه است که به مجموعه‌ای از شرکت‌کنندگان عرضه می‌شود تا شرکت‌کنندگان خود را در آن شرایط فرضی، تجسم نمایند و آنگاه به سؤالات تحقیق پاسخ دهند (تالر، ۲۰۱۲: ۱۷۵). از تکنیک طرح داستانک برای بررسی کنش‌های افراد و رویارویی با مسائل پیچیده و به‌ویژه حساس، کشف احساساتی که در موقعیت‌های دشوار به وجود می‌آیند و همچنین برای کشف تصمیم‌گیری ماهرانه استفاده می‌شود (کریز و اسکینوس، ۲۰۱۳: ۱۸۶). در این مقاله، سنجش متغیر وابسته (آمادگی دفاع از میهن) با استفاده از طرح داستانک انجام شد.

۳-۵- روش‌های تحلیل داده‌ها

داده‌ها به‌طور کلی بر اساس تحلیل همبستگی بررسی شده است. نمونه‌گیری به صورت تصادفی و آماره‌ها و آزمون‌های آماری مورد استفاده برای بررسی روابط بین متغیرها ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل واریانس یک متغیره^۲ و تحلیل رگرسیون بوده است.

۳-۶- جامعه و نمونه

این پیمایش با نمونه‌ای معرف از مردم شهر قوچان در بازه سنی ۱۵ تا ۷۵ سال اجرا گردیده است. روش نمونه‌گیری در این مقاله تصادفی طبقه‌ای چندمرحله‌ای بوده است که در نواحی ۵ گانه و محلات ۳۲ گانه شهرستان قوچان نمونه‌گیری صورت گرفته است. پرسشنامه‌ها نیز بر اساس نسبت سنی و جنسی تکمیل شده است. حجم نمونه برآورد شده برای شهرستان قوچان ۳۲۳ نفر بوده است.

¹ Vignette

² ANOVA

۳-۷- روایی و پایایی ابزار جمع‌آوری اطلاعات

برای سنجش روایی، از روش اعتبار محتوا^۱ استفاده شده است (کلانتری، ادیبی، ربانی خوراسگانی، & احمدی، ۱۳۸۶، ص. ۷۶-۷۷). به این نحو که در مرحله نخست بر اساس سؤالات و مصاحبه‌های عمیق و آزاد، همین‌طور مشاهدات آزاد مقدماتی از میدان، پرسشنامه‌ای مقدماتی تدوین و تنظیم گردید. سپس با استفاده از روش توافق داوران، روایی آن تأیید گردید. همچنین جهت بررسی همبستگی درونی متغیرها از آلفای کرونباخ استفاده شده است. این شاخص برای متغیر سازه‌ای آمادگی دفاع از میهن ۰.۶۹۹ و برای متغیر سازه‌ای دین‌داری ۰.۸۴۰ شده است. سایر متغیرها چون به‌صورت سؤال منفرد بوده‌اند، قابل محاسبه آلفا را نداشتند.

۳-۸- مراحل انجام و به‌کارگیری روش

این پژوهش از روش پیمایش بهره‌جسته و با نمونه‌ای معرف از مردم شهر قوچان در بازه سنی ۱۵ تا ۷۵ سال اجرا گردیده است. روش نمونه‌گیری در این مقاله تصادفی طبقه‌ای چندمرحله‌ای بوده است که در نواحی ۵ گانه و محلات ۳۲ گانه شهرستان قوچان نمونه‌گیری صورت گرفته است. پرسشنامه‌ها نیز بر اساس نسبت سنی و جنسی تکمیل شده است. حجم نمونه برآورد شده برای شهرستان قوچان ۳۲۳ نفر بوده است. سؤالات متغیر اصلی به‌صورت داستانک ۲ هایی طراحی گردیدند و از پاسخگو خواسته شد تا با قراردادن فرضی خود در وضعیت توصیف‌شده، میزان آمادگی برای دگرخواهی و ایثار خود را اعلام کند.

۴- یافته‌های تحقیق

۴-۱- سیمای پاسخگویان

در پژوهش حاضر نیمی از پاسخگویان را زنان و نیمی دیگر را مردان تشکیل داده‌اند. بیش از نیمی از پاسخگویان ۶۶.۴ درصد از پاسخگویان متأهل و ۲۳.۸ درصد دیگر مجرد بوده‌اند. میانگین سنی پاسخگویان نیز ۴۰.۸ سال می‌باشد. با توجه با اینکه مردم قوچان دارای قومیت‌های متنوعی است قومیت پاسخگویان مورد سؤال واقع شده است. نتایج نشان داد که ۴۲ درصد پاسخگویان کرمانج، ۲۹ درصد فارس و ۲۷.۸ درصد هم ترک‌زبان هستند. ۳۳.۳ درصد از پاسخگویان دارای مدرک تحصیلی دیپلم، ۲۱.۹ درصد دارای مدرک کارشناسی

¹ Content Validity

² Vignette

هستند. ۱۶ درصد از پاسخگویان هم از مدرک سیکل برخوردار بودند. تحصیلات تکمیلی در بین پاسخگویان کمتر از ۵ درصد بوده است. درعین حال ۶.۲ درصد از پاسخگویان بی‌سواد بوده‌اند. ۴۵.۴ درصد از پاسخگویان شاغل، ۳۱.۲ درصد خانه‌دار و ۹ درصد بازنشسته هستند. کمتر از ۱۰ درصد پاسخگویان (۵.۹ درصد) بیکار بوده‌اند. ۶.۲ درصد نیز در حال تحصیل می‌باشند. ۲۹.۸ درصد از پاسخگویان درآمدی ندارند که بخش عمده‌ی آن‌ها را زنان خانه‌دار تشکیل داده است. ۲۱.۶ درصد درآمدی بین ۱ تا ۳ میلیون دارند. ۱۷.۲ درصد بین ۳ تا ۵ میلیون و ۱۵.۴ درصد نیز بین ۵ تا ۷ میلیون درآمد دارند. ۱۱.۹ درصد از پاسخگویان درآمدی بین ۷ تا ۱۰ میلیون کسب می‌کردند و ۴.۱ درصد هم بیش از ۱۰ میلیون درآمد داشتند.

۴-۲- اینار در دفاع از دشمن خارجی

در خصوص آمادگی حضور در جبهه، بر اساس جنسیت مخاطبان دو گونه سؤال پرسیده شده بود. از پاسخگوی مرد آمادگی حضور در جبهه و از پاسخگوی زن آمادگی فرستادن همسر یا فرزندان ذکور به جبهه سؤال شده بود. ۴۶.۱ درصد پاسخگویان اعلام نموده‌اند که به جبهه می‌روند یا همسر و فرزندانشان را به جبهه می‌فرستند. ۳۳.۴ درصد پاسخگویان نیز اعلام آمادگی نموده‌اند که بخش قابل توجهی از درآمد خود را به جبهه جنگ اهدا کنند. ۴۷.۱ درصد گفته‌اند پشت جبهه در تدارکات و پشتیبانی کمک می‌کنند. در مقابل، ۹.۹ درصد نمونه تحقیق اظهار نموده‌اند که کاری انجام نمی‌دهند و ۴.۰ درصد نیز بنا به گفته خود فرار خواهند کرد.

در رابطه با حضور در جبهه، ۵۶.۵ درصد مردان برای حضور در جبهه اعلام آمادگی کرده‌اند، در حالی که ۳۵.۸ درصد زنان به فرستادن همسر و فرزندان خود به جبهه تمایل داشته‌اند. این در حالی است که آمادگی برای کمک مالی به جبهه‌های جنگ در میان زنان بیش از مردان بوده است (به ترتیب ۴۶.۹ درصد در برابر ۱۹.۹ درصد). اعلام کمک در تدارکات و پشتیبانی جنگ نیز در میان زنان (۵۹.۹ درصد) بیش از مردان (۳۴.۲ درصد) بوده است. در مقابل گویه‌های انفعال و کاری نکردن یا فرار از کشور در میان مردان بیش از زنان به چشم می‌خورد (به ترتیب ۱۳.۰ و ۴.۳ درصد در برابر ۶.۸ و ۳.۷ درصد).

۴-۳- عوامل مؤثر بر آمادگی ایثار جان

- تأثیر از رنج دیگری

میزان تأثیر و ناراحتی افراد از رنج و مشکلات دیگران (به جز اعضای خانواده) با اعلام آمادگی برای حضور (خود یا همسر و فرزندان) در جبهه همبستگی مثبت داشت. نکته قابل توجه آن است که ناراحتی از مشکلات اعضای خانواده (والدین، همسر و فرزندان) با آمادگی برای مقابله با دشمن همبستگی نشان نداد. از این رو، به نظر می‌رسد آنچه لازمه آمادگی ایثار در مقابله با دشمن است، گسترده‌تر شدن دایره عواطف افراد خارج از نزدیکان درجه یک می‌باشد. این همبستگی هم در میان زنان و هم در میان مردان معنی‌دار بود ($\text{sig} = 0.01$)

- اعتماد به دیگران

در مجموع زنان و مردان، میزان اعتماد به هم‌زبان‌ها، همشهری‌ها و هم‌وطنان با آمادگی برای حضور در جبهه همبستگی داشت؛ اما در میان مردان میزان آمادگی برای حضور در جبهه با متغیر اعتماد همبستگی معنی‌داری نشان نداد. در میان زنان نیز تنها دو مؤلفه اعتماد به همشهری‌ها و هم‌وطنان با آمادگی برای فرستادن همسر و فرزندان به جبهه همبستگی معنی‌داری نشان داد. در تبیین نظری، نقش اعتماد در آمادگی برای ایثار از آن جهت بود که موجب اطمینان از استحقاق ایثار گیرنده می‌شد. در مورد حضور در جبهه، از آنجاکه اطمینان از این مساله فارغ از اعتماد به گفته سایرین محقق می‌شود، بنابراین انتظار می‌رود این متغیر رابطه‌ای با آمادگی برای حضور در میدان نبرد با دشمنان نداشته باشد. باین حال به نظر می‌رسد اعتماد به عنوان شاخصی از انسجام و سرمایه اجتماعی، از مسیر احساس مسئولیت فرد نسبت به جامعه و هم‌وطنان خود، در آمادگی برای ایثار جان نقش داشته باشد. به همین خاطر، در کل جامعه و در میان زنان همبستگی به چشم می‌خورد.

- احساس مسئولیت اجتماعی

میزان احساس مسئولیت اجتماعی در نمونه تحقیق با آمادگی برای حضور در خط مقدم رابطه مستقیم و معنی‌دار ($\text{sig} = 0.261, r = 0.10$) داشت. این رابطه هم در میان مردان ($r = 0.274$) و هم در میان زنان ($r = 0.203$) تأیید شد. از این رو، این فرضیه نظری تأیید شد که افرادی که مسئولیت‌پذیری اجتماعی بیشتری داشته و نسبت به محیط اجتماعی پیرامون خود حساس‌تر هستند، آمادگی ایثار بیشتری داشته باشند.

- احساس همدلی و همبستگی

در میان زنان بین میزان احساس همدلی و همبستگی فرد با دیگران (به جز اعضای خانواده پیوسته) با آمادگی برای فرستادن همسر و فرزندان به جبهه رابطه مستقیم و معنادار

وجود داشت. به نظر می‌رسد آنچه زمینه آمادگی ایثار در جبهه را برای زنان ایجاد می‌کند، همدلی‌های تعمیم‌یافته خارج از اعضای خانواده پیوسته است. در نتیجه، میان احساس همدلی و همبستگی با اعضای خانواده و آمادگی حضور در جبهه رابطه معنی‌داری وجود نداشت. شاخص کلی همبستگی یادشده در میان زنان برابر با ۰.۲۶۲ در سطح معنی‌داری ۰.۰۱ بود.

اما در بین مردان، میان آمادگی برای حضور در جبهه با احساس همدلی و همبستگی با دیگران رابطه معنی‌داری یافت نشد. به نظر می‌رسد آنچه انگیزه اصلی برای حضور در جبهه را برای مردان فراهم می‌کند از مسیری غیر از همبستگی اجتماعی می‌گذرد.

- دین‌داری

دین‌داری هم در میان زنان و هم در میان مردان با آمادگی حضور در جبهه همبستگی قابل توجهی داشت. ضریب همبستگی پیرسون در میان زنان ۰.۱۹۸ و در میان مردان ۰.۳۱۴ و معنی‌دار بوده است. به‌ویژه همبستگی بالای میزان دین‌داری با آمادگی برای حضور در جبهه در میان مردان بالاست. از این‌رو، به نظر می‌رسد اصلی‌ترین عامل در میان عوامل مورد بررسی که انگیزه لازم برای حضور در جبهه را در میان مردان فراهم می‌کند، پایبندی دینی است.

- فضای هنجاری خانواده

در میان مردان، هرچه فضای هنجاری خانواده با ایثار و از خودگذشتگی بیشتر همراه بود، پاسخگویان آمادگی بیشتری برای حضور در جبهه ابراز می‌کردند ($r = 0.231$)، اما در میان زنان بین فضای هنجاری ایثار در خانواده و آمادگی برای فرستان همسر و فرزندان به جبهه وجود نداشت.

- تجربه یاریگری و احتمال بازگشت کمک

مردانی که تجربه‌های پیشین آن‌ها در کمک به دیگران مثبت‌تر بوده، آمادگی بیشتری برای حضور در جبهه اعلام کرده‌اند ($r = 0.166$)؛ اما در میان زنان چنین همبستگی یافت نشد. در مقابل، زنانی که امید بیشتری داشتند هم‌وطنانشان در هنگام مشکلات به یاری آنان بشتابند، آمادگی بیشتری برای فرستان همسر و فرزندان خود به جبهه ابراز داشتند ($r = 0.182$)؛ هرچند چنین همبستگی در میان مردان یافت نشد.

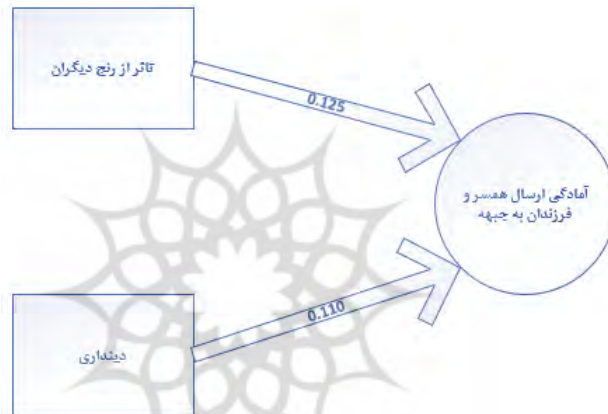
- تحلیل رگرسیون عوامل مؤثر بر آمادگی حضور در جبهه

برای مشخص کردن اینکه عوامل مختلف مرتبط با آمادگی حضور در جبهه در مجموع چه میزان از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کنند، از رگرسیون چندگانه با روش فوروارد

برای ورود و توقف متغیرها داخل مدل استفاده شد تا بتوان با حداقل متغیرها به حداکثری از تبیین رسید. به عبارت دیگر، بتوان به ساده‌ترین مدلی که به‌طور بهینه تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کند دست‌یافت.

نتایج مدل رگرسیون برای مردان و زنان متفاوت بود. در میان زنان، دو متغیر تأثیر از رنج دیگران و دین‌داری مجموعاً ۱۰.۲ درصد از واریانس متغیر وابسته را تبیین نمودند. ضریب همبستگی چندگانه ۰.۳۱۹ و ضرایب متغیرهای مستقل در مدل خطی به ترتیب ۰.۱۲۵ و ۰.۱۱۰ بود. شاخص دوربین-واتسن نیز برابر با ۲.۰۲۱ شده که نشان‌دهنده استقلال باقیمانده‌هاست.

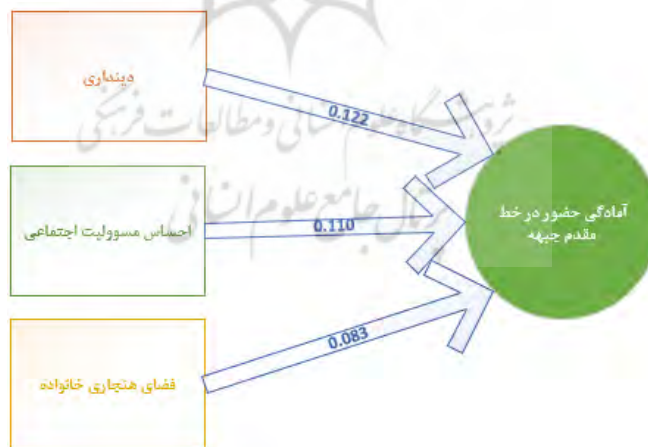

مدل	R	R Square	Adjusted R Square	خطای استاندارد برآورد	Durbin-Watson
۱	۰.۲۷۴	۰.۰۷۵	۰.۰۶۹	۴۶۳.	
۲	۰.۳۱۹	۰.۱۰۲	۰.۰۹۰	۴۵۸.	۲.۰۲۱
a. جنسیت = زن					
b. Predictors: (Constant), تأثیر از رنج					
c. Predictors: (Constant), دین‌داری					

ضرایب a,b						
Sig.	t	ضرایب استاندارد	ضرایب استاندارد نشده		مدل	
			خطای استاندارد	B		
۳۱۰.	۰۱۸.۱-		۱۴۵.	۱۴۸-	(Constant)	۱
۰۰۰.	۵۸۲.۳	۲۷۴.	۰۳۷.	۱۳۴.	تأثر از رنج	
۰۲۱.	۳۴۰.۲-		۲۴۲.	۵۶۷-	(Constant)	۲
۰۰۱.	۳۴۶.۳	۲۵۵.	۰۳۷.	۱۲۵.	تأثر از رنج	
۰۳۳.	۱۴۹.۲	۱۶۴.	۰۵۱.	۱۱۰.	دین داری	

در مردان، به ترتیب سه متغیر دین داری، احساس مسئولیت اجتماعی و فضای هنجاری خانواده بیشترین سهم را در تبیین متغیر وابسته داشتند و مجموعاً ۱۶.۹ درصد از تغییرات آن را تبیین نمودند. ضریب همبستگی چندگانه ۰.۴۱۲ و ضرایب متغیرهای مستقل در مدل خطی به ترتیب برابر با ۰.۱۲۲، ۰.۱۳۴ و ۰.۰۸۳ بود. شاخص دوربین-واتسن برابر با ۱.۹۸۹ شده که نشان دهنده استقلال باقیمانده‌هاست.

Durbin-Watson	Std. Error of the Estimate	Adjusted R Square	R Square	R	مدل
	۴۷۵.	۰۹۰.	۰۹۶.	۵۳۰۹.	۱
	۴۶۴.	۱۳۱.	۱۴۲.	۵۳۷۷.	۲
۱,۹۸۹	۴۵۸.	۱۵۳.	۱۶۹.	۵۴۱۲.	۳
a. جنسیت = مرد					
b. Predictors: (Constant), دین‌داری					
c. Predictors: (Constant), احساس مسئولیت اجتماعی					
d. Predictors: (Constant), احساس مسئولیت اجتماعی، فضای هنجاری					

Sig.	t	ضرایب		مدل		
		استاندارد	غیراستاندارد			
		بتا	خطای استاندارد	B		
۹۵۶.	۰۵۵.		۱۴۱.	۰۰۸.	(Constant)	۱
۰۰۰.	۰۸۶.۴	۳۰۹.	۰۳۶.	۱۴۹.	دین‌داری	
۰۴۰.	۰۷۶.۲-		۱۹۹.	۴۱۳-	(Constant)	۲
۰۰۱.	۵۳۸.۳	۲۶۷.	۰۳۶.	۱۲۸.	دین‌داری	
۰۰۴.	۹۲۷.۲	۲۲۰.	۰۵۲.	۱۵۲.	احساس مسئولیت اجتماعی	
۰۰۴.	۹۴۵.۲-		۲۲۶.	۶۶۷-	(Constant)	۳
۰۰۱.	۳۸۶.۳	۲۵۳.	۰۳۶.	۱۲۲.	دین‌داری	
۰۱۱.	۵۶۸.۲	۱۹۳.	۰۵۲.	۱۳۴.	احساس مسئولیت اجتماعی	
۰۲۶.	۲۵۵.۲	۱۶۸.	۰۳۷.	۰۸۳.	فضای هنجاری	

۵- بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

۵-۱- بحث

پژوهش حاضر با هدف میزان آمادگی دفاع از میهن در میان مردان و زنان شهر قوچان انجام شد. مرور و بررسی پیشینه‌های داخلی تحقیق نشان داد در ایران، موضوع ایثار و دفاع از میهن با همه اهمیتی که دارد، چندان مورد نظر محققان قرار نگرفته و پژوهش‌های محدودی با محوریت و تمرکز بر آن صورت پذیرفته است. از این رو یافته‌های این پژوهش و نتایج آن در مقایسه با سایر پژوهش‌های انجام‌شده، ارتباط مرتبط یا رد فرضیه‌های تحقیق را به‌طور غنی شامل نشده است.

یافته‌های این پژوهش نشان داد که عوامل تأثر از رنج دیگری، احساس مسئولیت، دین‌داری در میان زنان و مردان با آمادگی برای حضور در جبهه/ فرستان همسر یا فرزندان به جبهه رابطه معنی‌داری دارد. مؤلفه دین‌داری در پژوهش‌های (آستانی، زنگی آبادی، & سلطانی نژاد، ۱۳۹۷) و (کردنائیچ & خلیلی پالندی، ۱۳۹۷) نیز تأیید شده است.

اعتماد به دیگران، احساس همدلی و همبستگی و امید به یاری دیگران در شرایط دشوار در میان زنان در روحیه آمادگی فرستادن همسر و فرزندان به جبهه مؤثر بوده است. مؤلفه اعتماد به دیگران با یافته‌های مقاله (Taniguchi & Marshall, 2014) همخوانی داشته است. اما در میان مردان فضای هنجاری و تجربه یاریگری مثبت بر احساس آمادگی برای دفاع از کشور مؤثر بوده است.

۵-۲- نتیجه‌گیری

حضور در جبهه و خطر مرگ را به جان پذیرفتن اگرچه گونه‌ای از کنش‌های ایثارگرانه محسوب می‌شود، اما معنای آن برای مردان و زنان متفاوت است. در مورد زنان، این‌گونه ایثار، به معنای گذشتن از عزیزان خود و به جان خریدن خطر از دست دادن آن‌هاست؛ اما در میان مردان، حضور در جبهه به معنای خطر از دست دادن جان خود می‌باشد. وقتی معنای کنش در نزد مردان و زنان متفاوت باشد، می‌توان انتظار داشت که عوامل انگیزه‌بخش آن‌ها نیز متفاوت باشد. نتایج تحقیق حاضر نیز نشان داد که عوامل مؤثر بر این‌گونه ایثار در زنان و مردان متفاوت است. در حالیکه در زنان عوامل مرتبط با همبستگی اجتماعی، همدلی، امید به کمک هم‌وطنان هنگام مشکلات و نظایر عوامل از جنس پیوندهای اجتماعی تأثیرگذاری زیادی در آمادگی ایثار آنان دارد، در مردان احساس مسئولیت اجتماعی و فشار

و الگوپذیری هنجاری است که در کنار دین‌داری انگیزش اصلی برای حضور در جبهه را فراهم می‌آورد. البته در اینجا باید به عامل جدی و تأثیرگذار قدرتمند دین‌داری که در بین همه گونه‌های ایثار و نیز مردان و زنان مشترک است اشاره داشت. عامل دین‌داری هر دو گونه ایثار در مردان و زنان را با سهم قابل توجهی تبیین نموده است.

اگر بخواهیم نتیجه تحقیق حاضر را در دو گزاره خلاصه کنیم، چنین خواهد بود که مردانی که پایبندی دینی و احساس مسئولیت اجتماعی بیشتری دارند و نیز در فضای خانواده پیوسته آنان ایثار و از خودگذشتگی مطرح است، بیش از دیگران احتمال حضور در جبهه را خواهند داشت. در میان زنان نیز، آنانی که پایبندی دینی بیشتر و تأثیر بیشتری از مشکلات و رنج دیگران دارند، بیشتر احتمال دارد که همسر و فرزندان خود را برای حضور در جبهه تشویق کنند.

۵-۳- پیشنهادها

مبتنی بر یافته‌ها و نتایج تحقیق، برای تقویت آمادگی جامعه در دفاع از دشمن خارجی، اقدامات زیر تأثیرگذار خواهد بود:

۱. پایبندی دینی در هر دو دسته زنان و مردان تقویت شود.
۲. در میان زنان، حساسیت نسبت به مشکلات دیگران تقویت شود و بی‌تفاوتی نسبت به مسائل دیگران تضعیف گردد.
۳. در میان مردان، احساس مسئولیت اجتماعی افزایش یابد و بی‌توجهی به اتفاقات پیرامون به‌عنوان یک ارزش منفی اجتماعی نفی گردد.
۴. ارزش‌های ایثار و از خودگذشتگی در خانواده‌ها ترویج شود و فرزندان (به‌ویژه پسران) از کودکی با ایثارهای خرد و کلان از سوی والدین و خواهر و برادرانشان آشنا شوند تا از آن‌ها در این امور الگوگیری نمایند.

۶- منابع و مأخذ**۶-۱- منابع فارسی****مقاله ها**

۱. جانعلیزاده چوببستی، ح. (۱۳۸۸). چالش‌های ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در جامعه. *مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، ۱۴، ۱۱۱-۱۲۶.
۲. ردادی، م. (۱۳۹۹). سرمایه اجتماعی و ایثار: رویکردی قرآنی. *مدیریت سرمایه اجتماعی*، ۲(۲)، ۱۷۰-۱۵۵.
۳. شاه نوروزی، م. اسماعیلی، ر. پرستگاری، س. & امام جمعه زاده، س. (۱۳۹۶). عوامل مؤثر بر ارتقا اثربخشی شیوه‌های ترویج فرهنگ ایثار و شهادت. *مدیریت فرهنگی*، ۱۱(۳۵)-۳۶، ۷۰-۵۳.
۴. قاسم پور، ح. خلیلی، ک. & یاسینی فرد، م. (۱۳۹۸). اثرات فرهنگ ایثار و شهادت بر رفتار شهروند سازمانی: تبیین نقش میانجی سرمایه اجتماعی. *مطالعات منابع انسانی*، ۱۰۱-۱۲۴.
۵. قدم پور، ع. گراوند، ه. & سبزیان، س. (۱۳۹۷). شناسایی راه‌کارهای مؤثر نهادینه‌سازی فرهنگ ایثار و شهادت در مدارس از نظر دانش‌آموزان پایه سوم دوره متوسطه دوم استان همدان. *یاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی*، ۱۸(۱)، ۱۰۷-۱۳۶.
۶. قربانی، س. (۱۳۹۴). آسیب‌های پیش روی فرهنگ ایثار و شهادت و راهکارهای صیانت از آن‌ها از منظر مقام معظم رهبری. *مهندسی فرهنگی*، ۱۵، ۳۰-۴۹.
۷. کردنائیج، ا. & خلیلی پالندی، ف. (۱۳۹۷). تأثیر فرهنگ ایثار و شهادت بر سرمایه اجتماعی با میانجی‌گری باورهای دینی. *مدیریت اسلامی*، ۳(۲۶)، ۳۷-۵۸.
۸. کلانتری، ص. ادیبی، م. ربانی خوراسگانی، ر. & احمدی، س. (۱۳۸۶). بررسی بی‌تفاوتی و نوع‌دوستی در جامعه شهری ایران. *دانشور رفتار*، ۲۷-۳۵.
۹. مسعودی، ح. اسکافی، م. & صدیق اورعی، غ. (۱۳۹۵). سیاست پژوهی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در سازمان‌های دولتی استان خراسان رضوی. *مطالعات ملی*، ۲(۶۶)، ۸۹-۱۰۷.

کتاب‌ها

۱. چلبی، م. (۱۳۹۵). *جامعه‌شناسی نظم*. تهران: نی.
۲. دهخدا، ع. (۱۳۷۹). *لغت‌نامه دهخدا*. تهران: دانشگاه تهران.
۳. مایرز، د. (۱۳۹۲). *روانشناسی اجتماعی (جلد دوم)*. (ح. شمسی‌پور، م. سرافراز، ش. زهرایی، & ف. قاسم بروجردی، مترجم) تهران: کتاب ارجمند.

۴. نراقی، م. (بدون تاریخ). *جامع السادات*. (س. کلاتر، مترجم) بیروت: مؤسسه الأعلمی للمطبوعات بیروت.

۶-۲- مقاله‌ها لاتین

Articles

1. Cialdini, R., Schaller, M., Houlihan, D., Arps, K., Fultz, J., & Beaman, A. L. (۷۷۷۷). Empathy-based helping: Is it selflessly or selfishly motivated? *Journal of personality and social psychology*.
2. Righetti, F. Sakaluk, J. Faure, R. & Impett, E. A. (۲۰۲۰). The link between sacrifice and relational and personal well-being: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, ۶۶۶(۰۰).
3. Stern, P. (۳۳۳۳). Why do people sacrifice for their nations? *Political psychology*, ۷۷۷-۵۵۵.
4. Taniguchi, H. & Marshall, G. (۴۴۴۴). The effects of social trust and institutional trust on formal volunteering and charitable giving in Japan. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, ۵۵, ۰۰۰-۱۷۵.

Articles

1. Author, A.A. Author, B.B. (Date of publication). Title of article. **Title of Online Periodical, volume number** (issue number), page.
2. **Books**
3. Author, A.A. Author, B.B. (Date of publication). **Title of book or larger document (chapter or section number)**. Edition. Publication.

Websites

